

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamuse eelnõu teemal „Eakate vajadustega arvestamine”

(2009/C 77/26)

Euroopa Komisjon otsustas 18. veebruaril 2008 vastavalt Euroopa Ühenduse asutamislepingu artiklile 262 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Eakate vajadustega arvestamine”.

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsioon võttis arvamuse vastu 11. septembril 2008. Raportöör oli Renate HEINISCH.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 447. istungjärgul 17.–18. septembril 2008 (18. septembri istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 106, vastu hääletas 32, erapooletuks jäi 20.

1. Kokkuvõte ja soovitused

1.1 Seletuskiri

1.1.1 Demograafilisi muutusi Euroopas iseloomustab eaka elanikkonna tugevalt kasvav osakaal ning elanike üldarvu samaaegne vähenemine (¹). Nõukogu on elanikkonna vananemist mitmeid kordi käsitlenud. Nimetatud protsess kulgeb eri piirkondades erinevalt. Seega seisab Euroopa Liit suurte ühiskondlike raskuste ees (²). Komisjon koostab 2008. aasta lõpuks teatise, milles esitatakse ettepanekud, kuidas võtta struktuurifondide abil arvesse vananeva elanikkonna vajadusi.

1.1.2 Kõnealuses arvamuses pööratakse põhitähelepanu vananevate inimeste tunnustamisele ja väärtustamisele ning nende diskrimineerimise ärahoidmisele ja väärkuse tagamisele. Tuleb arvestada sellega, et eakad ei moodusta võimete, rahalise kindlustatuse, tervise ega sotsiaalsete vajaduste poolest homogeenet rühma. Seega peaks poliitika ja teenused kajastama asjaolu, et ühtne lähenemisviis või ealine rühmitamine ei ole kohased.

1.1.3 Seepärast käsitletakse käesolevas arvamuses paljusid teemasid, mis puudutavad inimesi alates nende ametlikust pensionilejäämisest kuni väga kõrge vanuseni. See hõlmab iseenesestmõistetavalt — ilma seda iga kord eraldi mainimata — mehi ja naisi, puuetega eakaid ja rändetaustaga eakaid inimesi.

1.1.4 Arvamuses ei käsitleta eakate töötajate ja sõltuvate, hooldust vajavate eakate inimestega seotud teemavaldkondi, sest selle kohta on välja töötatud juba hulgaliselt ettepanekuid (³).

(¹) Vt näiteks tööhõive, sotsiaalküsimuste ja kodakondsuse sektsiooni teabearuanne CES 930/99 lõplik; komisjoni töödokument „Europe's Demographic Future: Facts and Figures” SEC (2007) 638.

(²) Vt KOM(2006) 571, 12. oktoober 2006; SEC (2007) 638; EPC & EC (DG ECFIN): „The impact of ageing on public expenditure”, eriaruanne nr 1/2006.

(³) Vt ka EMSK 16. detsembri 2004. aasta arvamus „Strateegiad tööturult väljumise vanusepiiri edasilükkamiseks”, raportöör: Gérard DANTIN, ELT C 157, 28.6.2005; EMSK 28. oktoobri 2004. aasta arvamus „Tervishoid ja vanurite hooldus”, raportöör: BRAGHIN, ELT C 120, 20.5.2005; EMSK 26. septembri 2007. aasta arvamus „Patsientide õigused”, raportöör: Lucien BOUIS, ELT C 10, 15.1.2008; EMSK 24. oktoobri 2007. aasta arvamus „Eakate väärkohtlemine”, raportöör: Renate HEINISCH, ELT C 44, 16.2.2008; EMSK 13. märtsi 2008. aasta arvamus „Eakatele inimestele üldise juurdepääsu tagamine pikaajalisele hooldusele ning pikaajalise hoolduse süsteemide jätkusuutlik rahastamine”, raportöör: Waltraud KLASNIC, ELT C 204, 9.8.2008.

Komitee rõhutab siiski, et diskrimineerimise ja stereotüüpide vältimiseks on oluline läheneda vananevale ühiskonnale elutsükli põhisel; komitee rõhutab ka vajadust eri põlvkondi käsitleva tervikliku poliitika järele.

1.1.5 Et eakad saaksid jätkuvalt osaleda ühiskondlikus elus ning elada inimväärset elu, on oluline, et nad oleksid rahaliselt kindlustatud ning neil oleks soovi korral võimalused mõtestatud tegevuseks, sh elukestvaks õppeks, töötamiseks ja vabatahtlikuks tööks ning uute tehnoloogiate kasutamiseks. Lisaks sellele peaksid transpordi- ja energeetika teenused, eluase ja tervishoiuteenused olema taskukohased ja kättesaadavad.

1.2 Soovitused

1.2.1 Tagamaks muutunud raamtingimustes nii linnas kui ka maal üha suuremale arvule eakatele inimestele pikaajaliselt püsivad elutingimused ja tööhõivevaldkonnad, taotleb komitee järgmiste abinõude rakendamist:

— **olukorda käsitlevate** riiklike ja piirkondlike **aruannete** korrapärane koostamine;

— liikmesriikide **parimate tavade** näidete kogumine ja tutvustamine;

— **vanadusele uue maine kujundamine**, mis tunnustab eakate inimeste (sealhulgas migrantide) elutööd ja vanuse väärkust poliitikas, majanduses ja ühiskonnas;

— korrapäraste **aktiivse vananemise teemaliste meediakampaniate** korraldamine;

- **meetmeid** tuleb võtta eelkõige valdkondades, mis on seotud üldhuviteenuste, infrastruktuuride, kaupade ja teenuste pakkumise, rahastamise, elamumajanduse, tervishoiuteenuste, elu lõpuga seotud korralduste ja ühiskonnaelus osalemisega.

Eeltoodud märkused on suunatud **liikmesriikidele, Euroopa Parlamendile, Regioonide Komiteele, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele.**

- **Täiendava ekspertrühma „Vananemine“** moodustamine Euroopa Komisjoni rahvastikuküsimusi käsitleva ekspertrühma (*) raames.
- Euroopa Perede Liidu (**) eeskujule tuginedes **Euroopa alliansi „Aktiivne elu vanemas eas“** asutamine, mis korraldaks mh Euroopa seminare ja konverentse.
- **Euroopa Vananemisuuringute Keskuse** asutamine teadmiste kogumite analüüsimiseks, sünteesimiseks ja vahetamiseks ning edasiste teadusuuringute vajaduse ja teadusuuringute vastava edendamise kindlaksmääramiseks;
- Eraldi eelarvega **erialadevahelise prioriteedi „Vananemine“** loomine teadusuuringute kaheksanda raamprogrammi raames;
- **Euroopa internetiportaali** loomine, mis koondab kõikide peadirektoraatide avalikkusele suunatud teabe vananemisega seotud oluliste meetmete kohta;
- Euroopa internetiportaali eeskujul **kohalike, piirkondlike ja riiklike internetiportaali** loomine;
- Demograafilise fondi (**) loomise toetamine struktuurifondide raames demograafiliste muutustega aktiivselt tegelevate piirkondade (nt aktiivne perepoliitika) rahaliseks toetamiseks;
- **Elukestva õppe programmi täiendamine** uute prioriteetidega tugisikute koolitamiseks, kes aitaksid inimesi üleminekul ühest eluetapist teise.

Eeltoodud märkused on suunatud **Euroopa Liidu Nõukogu esiesitajariikidele, Euroopa Parlamendile, Euroopa Komisjonile.**

1.2.2 Eeltoodu saavutamiseks on vaja järgida säästva juhtimise lähenemisviisi, millega on võimalik anda samal ajal panus Lissaboni tööhõive ja majanduskasvu strateegia rakendamisse.

(*) Komisjoni otsus 2007/397/EÜ.

(**) Vt http://ec.europa.eu/employment_social/families/index_en.html

(**) Vt punkt 4.5.2 EMSK 13. detsembri 2007. aasta arvamuse „Neljas aruanne majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse kohta“, raportöör: Olivier DERRUINE, ELT C 120, 16.5.2008.

2. Üldised märkused

2.1 Käesolevas ettevalmistavas arvamuses käsitletakse tegutsemisvajadust seoses selle teemaga Euroopa eri piirkondades. Kõikides riikides on vajalik olemasolevate vahendite ümberjaotamine (7), mis toob nii linnas kui ka maapiirkondades elavatele kodanikele kaasa suurema koormuse. Samaaegselt tekib suur vajadus kohalike infrastruktuuride kohandamise järele (8). Piirkondade ja valdade nõ demograafiakõlblikuks muutmiseks läheb eelkõige vaja uuenduslikke ja integreerivaid kavasad.

3. Valdkonnad, kus on vaja tegutseda

Turvaline, terve ja aktiivne elu vanemas eas eeldab mitme põhimõttelise tingimuse täitmist. Siia kuuluvad alljärgnevad valdkonnad.

3.1 Üldhuviteenused

3.1.1 Üldhuviteenused on inimväärikuse austamise põhieeldus ning need tagavad üksikisiku õiguse põhiõiguste täielikule austamisele. Kõnealusel teenused aitavad kaasa kodanikuõiguste tegelikule teostamisele. Konkreetselt puudutavad üldhuviteenused (sh ruumiplaneerimine ja keskkond (9)) eelkõige kohaliku omavalitsuse infrastruktuure. Peamiselt maapiirkondades (10) aset leidva elanike arvu vähenemise tõttu ei ole olulised teenused tulevikus majanduslikel põhjustel enam kättesaadavad või taskukohased, need kaotatakse täielikult või ei vasta enam muutunud vajadustele. Sealjuures on tegemist põhjaluste ja nende kättesaadavuse tagamisega kogu elanikkonna jaoks, võttes eelkõige arvesse eakate ja abi vajavate inimeste erivajadusi. See hõlmab:

- energiaravustust, eelkõige elektrit, gaasi ja kütet;
- veevarustust ja kanalisatsiooni, jäätmemajandust, jäätmetekke vältimist;
- avaliku ruumi turvalisust ja puhtust;
- avalikke teenuseid ja haldust.

(7) Vt EMSK 14. märtsi 2007. aasta arvamuse „Elanikkonna vananemise mõju majandusele ja eelarvele“, raportöör: Susanna FLORIO, ELT C 161, 13.7.2007; EMSK 15. septembri 2004. aasta arvamuse „Teadusuuringute vajadus demograafilise arengu kontekstis“, raportöör: Renate HEINISCH, ELT C 74, 23.3.2005.

(8) Vt EMSK arvamuse 14. veebruarist 2008 „Üldhuviteenuste sõltumatu hindamine“, raportöör: Raymond HENCKS, ELT C 162, 25.6.2008.

(9) Vt EMSK 18. jaanuari 2007. aasta arvamuse „Struktuuripoliitika mõju ja tagajärjed Euroopa Liidu ühtekuuluvusele“, raportöör: Olivier DERRUINE, ELT C 93, 27.4.2007; EMSK 25. aprilli 2007. aasta arvamuse „Territoriaalne tegevuskava“, raportöör: Luis Miguel PARIZA CASTAÑOS, ELT C 168, 20.7.2007.

(10) Nt Prantsusmaa, Hispaania ja Portugali maapiirkonnad, Ida-Saksamaa, mõned Ida-Euroopa piirkonnad ning Rootsi ja Soome äärepoolseimad maapiirkonnad; vt „The Spatial Effects of Demographic Trends and Migration“ (Demograafiliste suundumuste ja rände ruumiline mõju), ESPONI projekt 1.1.4, lõpparuanne 2002.

3.1.2 Transpordi infrastruktuur ning igapäevaeluks tarvilike kaupade ja teenustega varustamine

Vanemas eas elukvaliteedi ja aktiivsuse säilitamise olulised eeltingimused on iseseisvus ja liikuvus ⁽¹⁾ ⁽²⁾. Selleks on vaja:

- taskukohaste esmatarbekaupade kaupluste ning selliste oluliste rajatiste nagu postkontor, pank, apteek, kalmistu, avalikud hooned ja asutused, eelkõige kohaliku omavalitsuse pakutavate ühiskonnaelus osalemise programmide, näiteks asutuste, kodanike teeninduskeskuste ja nõustamiskeskuste, ning muu seesuguse kättesaadavus ja nendele takistusteta juurdepääs;
- ühistranspordi kasutamise võimalus, ligipääsetavus ja taskukohasus;
- transpordivõimaluste tagamine eelkõige hõredalt asustatud piirkondades;
- avaliku ruumi kasutamise võimalus ja ligipääsetavus (kõnniteed, istumisvõimalused, tänavavalgustus, liiklusohutus jne).

3.1.3 Elamumajandus

Praegu pakutavad eluasemed ei pruugi vastata Euroopa vananeva ühiskonna vajadustele, arvestades asjaolu, et hinnatakse iseseisva elu jätkamist oma kodus. Uute eluasemete projektide ja standardite puhul tuleb võtta arvesse füüsilisi, sensoorseid või vaimupuudeid ning kasutada nii energiatõhusaid kui ka tehnoloogiliselt tõhusaid süsteeme (nt intelligentse elukeskkonna programm), et võimaldada iseseisva elu jätkamist. Selline lähenemine viis oleks kasulik kõigile põlvkondadele.

Eluasemevajaduse rahuldamise eest vastutavad liikmesriikide ametkonnad peavad tagama, et pakutaks teenuseid hoolitsemaks nii olemasolevate eluasemete kohandamise kui ka uute kontseptsioonide edendamise eest eluasemete ja ühiste eluruumide projekteerimisel, sh sobivate finants- ja õiguslike meetmete olemasolu eest.

3.1.4 Tervishoiuteenused

Vanuse suurenedes muutub üha olulisemaks usaldusväärne, elukohale lähedal asuv ja vanusele vastav tervishoid ⁽³⁾. Hõredalt asustatud maapiirkondades ja/või äärepoolsemates piirkondades

⁽¹⁾ Vt EMSK 29. mai 2008. aasta arvamus „Roheline raamat: Uued suunad linnalise liikumiskeskonna arendamisel”, raportöör: Bernardo HERNÁNDEZ BATALLER, kaasraportöör: Rafael BARBADILLO LÓPEZ, ELT C 224, 30.8.2008; AGE — the European Platform of Older People arvamus antud rohelise raamatu (KOM(2007) 551) kohta; http://ec.europa.eu/transport/clean/green_paper_transport/index_en.htm, või Mollenkopf et al. (Eds.) (2005) „Enhancing mobility in later life — Personal coping, environmental resources, and technical support”. Amsterdam: IOS Press.

⁽²⁾ Näiteid täiendavate meetmete kohta iseseisvuse säilitamiseks on Prantsusmaalt (Hautes Corbières; CG VAL de Marne; France — discours colloque ANDASS), Saksamaalt (näited Berliin ja Frankfurt/Main), Ühendkuningriigist (Newcastle).

⁽³⁾ Vt nt DG SANCO väljaanne „Tervena vananemine. Jätkusuutliku Euroopa keskne põhimõte” (http://ec.europa.eu/health/ph_information/indicators/docs/healthy_ageing_en.pdf).

on sellised tervishoiuteenused elanike arvu edasise vähenemise ja praegu veel töötavate arstide vananemise tõttu tõsisel ohus. Valitseb tungiv vajadus ulatusliku ja tugeva piirkondliku võrgustikuga kaetud arstiabisüsteemi järele. Siia kuuluvad (sealhulgas eakate inimeste õiguste austamine patsientidena ⁽⁴⁾):

- arstiabi, eelkõige geriaatriline ravi ja taastusravi gerontoloogia ja geriaatria valdkonnas hariduse saanud arstide ja teenuseosutajate poolt;
- ambulatoorsed põetusteenused ning esmase abi osutamine väljakutseteenistuste poolt;
- palliatiivse ravi teenused ja psühholoogiline abi perekondadele;
- nõustamine ja teavitamine patsientide õigustest ning toetusvõimalustest;
- nõustamis- ja teabeteenused ning ennetustööga tegelevad asutused ja stiimulid ennetuseks (tervisliku toitumisega harjumine, füüsiline aktiivsus, kukkumiste vältimine, erisoodustustega seotud tervislik elustiil);
- tehnilised abivahendid ja süsteemid toetamise, kuid mitte isikliku lähenemise asendamise eesmärgil (vt punkt „Uued tehnoloogiad”);
- ametlike ja mitteametlike sotsiaalsete tugisüsteemide edendamine või loomine, sealhulgas kodanike teeninduskeskused ja nõustamiskeskused, eneseabirühmad ja rühmad põetavatele lähedastele ning naabriabi.

Viimati nimetatud toetamisvõimaluste osas on eri liikmesriikides kasutusel juba end õigustanud mudelid ⁽⁵⁾.

3.2 Ennetusabinõud hädaolukordadeks ja väärikas elulõpp

3.2.1 Hädaolukorrad

Hädaolukordade puhul, nagu näiteks üleujutused, pikemad kuumaperioodid või katastroofid, tuleb kasutusele võtta ennetusabinõud, et oleks võimalik õigeaegselt hoolitseda eakate inimeste eest, kes ise end aidata ei suuda.

⁽⁴⁾ Vt EMSK arvamus 1447/2004, 1465/2007, 1256/2007 ja 501/2008 allmärkuses 3.

⁽⁵⁾ Näiteks Soome: Preventive work in Jyväskylä — Finland.ppt; näiteks Prantsusmaa: Poitiers.pdf; Strasbourg.pdf; „Le Guide de l'Aidant Familial”.

3.2.2 Elulõpu küsimused

Elu lõppetapi kujundamine on vaidlusalune küsimus ning liikmesriikides on see erinevalt korraldatud (aktiivne ja passiivne eutanaasia). Selles küsimuses tuleb tagada õiguskindlus, et eakate inimeste soove oleks võimalik arvesse võtta ka kognitiivsete võimete ulatusliku vähenemise korral, nt seoses elu pikendavate vahendite kasutamisega. Patsientide korraldused võivad olla üks võimalus, kuid tagada tuleb eriti haavatavate isikute kaitse. Sellega seoses on oluline osa palliatiivsel meditsiinil ja hooldushaiglatel. Kokkuvõttes peab määrav tegevusjuhik olema väärrikus viimase hetkeni.

25 % ELi elanikkonnast on üle 60-aastased või vanemad. Seetõttu on vaja luua raamistik, et kutsuda liikmesriike üles kasutama oma õigussüsteemis õiguskindlaid meetmeid, et isikud võiksid rahulikult valmistuda oma elu lõppetapiks.

Komitee julgustab seepärast liikmesriike arutama võimalust töötada elulõpu küsimuste jaoks välja raamistik, mis viiks vajadusel õigusmeetmete kehtestamiseni liikmesriikides.

3.3 Sotsiaalne integratsioon ja ühiskondlikus elus osalemine

Sotsiaalne integratsioon ja ühiskondlikus elus osalemine on inimlikud põhivajadused, mis puudutavad eakate inimeste elu paljusid aspekte. Kõige olulisemad aspektid on pere- ja sõprusuhted, osalemine palgatöös, vabatahtlikus töös ja mõtestatud tegevuses ning elukestev haridus ja osalemine kultuuri- ja ühiskondlikus elus.

3.3.1 Sotsiaalne integratsioon pere- ja sõprussuhetes

Eakate inimeste sotsiaalne keskkond muutub dramaatilisel⁽¹⁶⁾. Pidevalt kasvab üksi elavate eakate inimeste arv. Suurlinnades moodustavad nad kohati juba 50 % majapidamistest. Seetõttu on vajalikud sotsiaalpoliitilised ja/või korralduslikud meetmed ning tehnilised uuendused, mis

- toetavad perekondlikke ja mitte-perekondlikke võrgustikke⁽¹⁷⁾, võttes asjakohaseid meetmeid eakate inimeste hooldajate töö- ja eraelu ühitamiseks;

⁽¹⁶⁾ EMSK arvamus 15. septembri 2004. aasta arvamus „Teadusuuringute vajadus demograafilise arengu kontekstis”, raportöör: Renate HEINISCH, ELT C 74, 23.3.2005. Vrd EMSK 16. detsembri 2004. aasta arvamus „Põlvkondadevahelised suhted”, raportöör: Jean-Michel BLOCH-LAINE, ELT C 157, 28.6.2005; EMSK 14. märtsi 2007. aasta arvamus „Perekond ja demograafiline areng”, raportöör: Stéphane BUFFETAUT, ELT C 161, 13.7.2007; EMSK 11. juuli 2007. aasta arvamus „Sotsiaalpartnerite roll töö-, pere- ja eraelu ühitamisel”, raportöör: Peter CLEVER, ELT C 256, 27.10.2007; EMSK 13. detsembri 2007. aasta arvamus „Põlvkondadevaheline solidaarsus”, raportöör: Luca JAHIER, ELT C 120, 16.5.2007.

⁽¹⁷⁾ Vt nt Flaami assotsiatsiooni VVSG tegevus (Flemish association Ageing VVSG-Vergrijzing-GRV-2006.pdf) ja Rootsi kohalike omavalitsuste ja piirkondade liidu tegevus (Sweden — care for the elderly in Sweden today.pdf).

- siinkohal viitab EMSK tööle, mida töö- ja eraelu ühitamise valdkonnas teeb nii komisjon uue sotsiaalmeetmete kava raames kui teevad ka Euroopa sotsiaalpartnerid;

- aitavad kaasa põlvkondadevahelistele tegevustele⁽¹⁸⁾,

- edendavad üldiselt omaalgatust ja kodanikuaktiivsust ja

- mitme põlvkonna majade rajamist.

3.3.2 Integratsioon ja osalemine mõtestatud tegevuse kaudu

Sotsiaalne integratsioon ja ühiskondlikus elus osalemine võivad toimuda nii tööelus osalemise kui ka vabatahtliku tegevuse kaudu. Võimalikult pika aktiivse ühiskondliku elu võimaldamine eeldab tegutsemist mõlemas valdkonnas:

3.3.2.1 Osalemine palgatöö kaudu

Selleks, et võimaldada neile, kes sooviksid pärast pensionilejäämist ühiskonnaelus töö kaudu osaleda (punkti 1.1.3 sihtrühm) ükskõik kas majanduslikel või ametialastel põhjustel, võiks kaaluda järgmisi võimalusi:

- vastavalt võrdse tööalase kohtlemise direktiivile⁽¹⁹⁾ tuleb muuta palgatöölt pensionile üleminek paindlikuks. Seejuures tuleb kohandada vastavalt pensioni- ja maksusüsteeme täiskasvanute kõiki põlvkondi hõlmava tööhõivekava raames⁽²⁰⁾ ning järgida tuleb võrdse tasustamise põhimõtet. Vanusepiir peaks liikmesriikides viitama hetkele, millal tekib õigus töötamine lõpetada, mitte vanusele, millest alates on keelatud vabatahtlikult edasi töötada;

- töökohtade ja töökeskkonna kujundamine vastavalt töötajate vanusele, sealhulgas kehalise koormuse, tervishoiu, ohutuse, tööriitmi ja -korralduse parandamine;

- tehniliste vahendite kasutamine ja vajadusel kohandamine tööprotsesside toetamiseks;

⁽¹⁸⁾ Vt nt BMFSFJ näidisprogramm „Põlvkondi ühendavad vabatahtliku sektori teenused”.

⁽¹⁹⁾ Direktiiv 2000/78/EÜ.

⁽²⁰⁾ Soome näite varal saab demonstreerida, kuidas on võimalik positiivsete stiimulite (rahaliste kaotuste asemel) ja paindlike vanusepiiride kaudu (63. kuni 68. eluaastani) kujundada tööelust lahkumist või pike-malt tööelus osalemist vastavalt individuaalsetele vajadustele.

— võimalike takistuste kõrvaldamine ja uute lepinguvormide edendamine tööelu ja pensioni vahelise spetsiifilise üleminekuperioodi jaoks, mis oleksid õiguskindlad, et vältida uut ebakindlust;

— ettevõtluskultuuri muutmine tervikliku tööhõivestrateegia suunas, mis edendab sihipäraselt individuaalseid oskusi vanusest sõltumata ⁽²¹⁾.

3.3.2.2 Osalemine vabatahtliku töö ja mõtestatud tegevuse kaudu

Selleks, et ühelt poolt väärtustada eakate inimeste potentsiaali ja pakkuda neile samal ajal nende mitmekesistele oskustele vastavaid mõtestatud ülesandeid, on vajalikud järgmised meetmed:

— kogemuste ja teadmiste, sealhulgas sotsiaalse käitumise ning eriliste käsitöö- ja kunstialaste oskuste kogumine ja säilitamine;

— teadmiste siirde uuenduslike vormide edendamine, sealhulgas teiste põlvkondade toetamine ⁽²²⁾;

— paindliku ülemineku võimaldamine tööelust pensionile või kutsealase ja vabatahtliku tegevuse ühildamine, ilma, et inimesed seeläbi rahaliselt kaotaksid, ja seda vabatahtlikkuse alusel;

— vabatahtliku ühiskondliku tegevuse toetamine ⁽²³⁾ koolituse ning kohalikesse ja piirkondadevahelistesse projektidesse kaasamise kaudu;

— asutuste avamine eakate inimeste ulatuslikuma vabatahtliku kaastöö võimaldamiseks, asendamata sellega tasustatud töökohti.

3.4 Haridus- ja ühiskondlikus elus osalemine

Ühiskondlikus elus osalemise ja vanemas eas aktiivse tegutsemise keskne eeldus on haridus või elukestev õpe ning kaasamine vajadustele vastavatesse tegevustesse. Selleks on vaja kohandada pakkumisi kohalikul, piirkondlikul ja piirkondadevahelisel tasandil:

— elukestev koolitus, et säilitada eakate töötajate töövõime. Sellega seoses on vaja, et ka ettevõtted võimaldaksid ja toetaksid vastavaid meetmeid. Samal ajal tuleb luua (nt maksudega seotud) stiimuleid;

⁽²¹⁾ Vt nt. Naegele, G. & Walker, A. (2006): „A guide to good practice in age management. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions”, Dublin.

⁽²²⁾ ESF rahastab näiteks Ühendkuningriigis projekti, mille raames pakutakse üle 50-aastastele endistele juhtidele võimalust nõustada ja juhendada nooremaid kolleege ja ülikooli lõpetanuid enam kui 200 VKEs.

⁽²³⁾ Vt EMSK 13. detsembri 2006. aasta arvamuse „Vabatahtlik tegevus, selle roll ja mõju Euroopa ühiskonnas”, raportöör: Erika KOLLER, ELT C 325, 30.12.2006.

— üldised koolituspakkumised ⁽²⁴⁾ igas vanuses inimestele kõikidel tasanditel (alates lihtsatasemelistest pakkumistest kuni ülikoolihariduseni);

— haridusalaste pakkumiste kvaliteedikontroll ja kvaliteedi tagamine,

— ka kõrgemas vanuses omandatud diplomite ⁽²⁵⁾, oskuste ja pädevuste tunnustamine kogu ELi ulatuses, et võimaldada riikidevahelist liikuvust ⁽²⁶⁾ ning mitteametlikul teel saadud teadmiste väärtustamist;

— haridusalased pakkumised, mis aitavad pensionipõlveks valmistuda;

— üleminekuperioodi tugisikute koolitamine, kes valmistaksid inimesi ette uuteks eluetappideks ⁽²⁷⁾;

— põlvkondadeülene õpe vanuselistes piirides õppe asemel (vastastikune andmine ja saamine);

— haridusalased pakkumised põlvkondadeüleseks tegevuseks (näiteks vanavanemate pakutavad teenused);

— haridusalased pakkumised põhimõttelises finants- ja õiguslastes küsimustes ⁽²⁸⁾ (eakate inimeste huvide kaitseks, eelkõige ka internetikaubanduses);

— haridusalased pakkumised uute info- ja sidetehnoloogiate valdkonnas;

— teabevõimaluste kättesaadavus ja ligipääsetavus (ajaleht, raadio, TV, internet);

— eripalgelised spordialased pakkumised lähtuvalt eri võimetest ja huvidest;

— pakkumised vaba aja veetmiseks ning turism ⁽²⁹⁾, võttes arvesse kultuurilisi erivajadusi ⁽³⁰⁾.

3.5 Eakad inimesed tarbijatena

Eakatel inimestel on mitmekesised vajadused nii nende igapäevaste (vt 3.1.2) ja pikaajaliste tarbekaupadega varustamisel kui ka tehnilisi abivahendeid ja tugisüsteeme (vt 3.6) ning igat liiki teenuseid silmas pidades, mis peaks pakkuma uusi töövõimalusi noorematele.

⁽²⁴⁾ Vt EMSK 9. veebruari 2005. aasta arvamuse „Terviklik tegevusprogramm elukestva õppe valdkonnas”, raportöör: KORYFIDIS, ELT C 221, 8.9.2005; EMSK 18. mai 2006. aasta arvamuse „Põhipädevused elukestvas õppes”, raportöör: Mária HERCZOG, ELT C 195, 18.8.2006; EMSK 30. mai 2007. aasta arvamuse „Elukestev õpe”, raportöör: José RODRÍGUEZ GARCIA-CARO, ELT C 175, 27.7.2007; EMSK 13. märtsi 2008. aasta arvamuse „Täiskasvanuharidus”, raportöör: Renate HEINISCH; ELT C 204, 9.8.2008.

⁽²⁵⁾ Ilma, et see piiraks direktiivi 2005/36/EÜ (kutse kvalifikatsioonide tunnustamise kohta) kohaldamist.

⁽²⁶⁾ Nt seoses eakate praktika või vabatahtliku tööga.

⁽²⁷⁾ Mudel võib siin olla projekt „TRANSITION — koolitus varajase lapsepõlve haridusprotsesside tugisikuk” Socratese Grundtvig 1.1 programmi raames (<http://www.elternverein-bw.de>).

⁽²⁸⁾ Vt teatis „Finantstehmised” KOM(2007) 808, 18.12.2007, lk 8.

⁽²⁹⁾ Vrd siinkohal projekt „Travelagents” (www.travelagentsproject.org).

⁽³⁰⁾ Projekt AAMEE (<http://www.aamee.eu/>).

Konkreetsed eeltingimused:

- üldine tootekujundus „Universal Design” või „Design for All” ⁽³¹⁾ põhimõtete kohaselt, sealhulgas hästi loetav ja arusaadav teave tarbekaupade kohta;
- teenustele, eriti finantsteenusele ⁽³²⁾ juurdepääsul diskrimineerimise vältimine vanuse ja puude alusel;
- tarbijaõiguste jõustamine ka eakate inimeste jaoks;
- pensionäridest sisserändajate profiil on aastate jooksul muutunud. Paljud leiavad end olukorrast, kus pensioniresursid on väiksemad ning nad võivad vajada tervishoiu- ja sotsiaalteenuseid, mida sotsiaalkindlustus ja tervishoiusüsteem katavad vaid piiratud ulatuses. Pensionäridest sisserändajad satuvad lõhesse, kus neil ei ole õigust saada riiklikke toetusi ei oma päritoluriigist ega ka vastuvõtvas riigist. Kõnealusesse probleemi tuleks kogu ELis mõistvamalt suhtuda ning seda on vaja arutada, et olukorda muuta. Selleks sobib Euroopa tasand, mis tuleb kodanikele kasuks.

3.6 Juurdepääs info- ja sidetehnoloogiatele

Elamumajanduse, tervishoiu, ühiskondlikus elus osalemise ja hariduse valdkondades ning elektroonilisele avalikule haldusele juurdepääsemisel muutub üha olulisemaks uute tehnoloogiate kasutamine, mis on iseseisva ja aktiivse elu eeltingimus vana-duses. See kehtib nii eakatele suunatud üldhuviteenuste suhtes kui ka piirkondlikul ja piirkonnaülesel tasandi majandustegevuse arenguga seotud tegevuste kohta ⁽³³⁾. Siin on kesksed teemad:

- töötada võimalikult varases staadiumis välja tarkvara, mis oleks kõigile maksimaalselt kättesaadav, ja riistvara, mida saaks rakendada nende seadmete puhul, mida saaksid võimalikult palju kasutada need, kes seadmeid hästi (või enam) ei tunne;
- info- ja sidetehnoloogiate, sealhulgas *Ambient Assisted Living* süsteemide, e-õppe, e-tervishoiu, e-hoolduse ja e-rehabilitatsiooni tehnoloogiate kasutamise võimalus ja ligipääsetavus. Tehnoloogiad võivad toetada, ent nad ei asenda seejuures isiklikku kontakti ⁽³⁴⁾;

⁽³¹⁾ Vt *European Design for All e-Accessibility Network EDaAN* veebilehte: <http://www.edean.org>

⁽³²⁾ Väikelaenu andmine võiks osutada näiteks kasulikuks, et anda eakatele inimestele võimalus alustada töösuhetest lahkumisel või töötuse korral ettevõtlusega.

⁽³³⁾ Vt EMSK 29. mai 2008. aasta arvamus „Eakad inimesed/uus IST”, raportöör: Anna Maria DARMANIN, ELT C 224, 30.8.2008; Euroopa Parlamendi raport RR\39694EN.doc, PE396.494v03-00; Malanowski, Ōzcıvelek, ja Cabrera: „Active Ageing and Independent Living Services: The Role of Information and Communication Technology”. JRC Scientific and Technical Report, EUR 2346 EN — 2008.

⁽³⁴⁾ Vt tegevuskava „Väärikas vananemine infoühiskonnas” (KOM(2007) 332 lõplik), programm *Ambient Assisted Living Joint Research* (<http://www.aal-europe.eu/>), teadusuuringute ja tehnoloogiaarenduse seitsmenda raamprogrammi (2007–2013) teadustegevus (http://ec.europa.eu/research/fp7/index_en.cfm) ja „Seniorwatch 2 — Assessment of the Senior Market for ICT, Progress and Developments” (http://ec.europa.eu/information_society/activities/einclusion/research/ageing/index_en.htm).

- vastavate tehniliste seadmete ja võrkude ligipääsetavuse ja kasutamise hõlbustamine, pidades silmas süsteemide pidevat keerulisemaks muutumist, ning nende kohandamine eakate inimeste erivajadustega (nt nägemisprobleemid, kahanenud kompimismeel);
- eakate kasutajate vajaduste arvessevõtmine ja meetmed nende motivatsiooni tõstmiseks kõnealuste tehnoloogiate kasutamiseks;
- kõikide asjaomaste isikute kaasamine ning eetiliste ja õiguslike aspektide järgimine eelkõige elektrooniliste kontrollsüsteemide kasutamisel dementsusesse haigestumise korral;
- tugimeetmed, näiteks integreeritud nõustamis-, paigaldamis- ja hooldusteenused ning sotsiaalteenused;
- ühiskondlikest muutustest põhjustatud muudatuste arvestamine ja järeltulevate vanuserühmade uued kogemused ja huvid.

3.7 Rahaline kindlustatus

On oluline, et liikmesriigid looksid tingimused, millega tagatakse eakate toimetulekukindlus ja sellest tulenevalt nende vääriskus, sõltumata sellest, kas nad annavad panuse ühiskonnaellu või mitte.

Arvestades struktuurimuutusi, pensioni- ja sotsiaalsüsteemides läbiviidavaid reforme ja toimetulekuks vajalike kulude suurenemist, samas kui ostuvõime langeb, siis kasvab nende inimeste arv, keda ähvardab vaesus. Eelkõige vanad naised ja pikemat aega töötu staatuses olnud inimesed elavad mõningates liikmesriikides vaesuses.

Liikmesriigid peaksid sotsiaalkaitse süsteemide jätkusuutlikkuse säilitamise tagamiseks julgustama veel töötavaid inimesi võtma meetmeid kollektiivse või individuaalse sotsiaalkindlustussüsteemiga liitumiseks ja jälgima nimetatud valdkonna erasektori ettevõtjate maksevõimet. Lisaks peavad liikmesriigid tagama kõigile miinimumsissetuleku, mis võimaldaks igas eas väärrika elu, sõltumata sellest, mis temaga elu jooksul on juhtunud.

4. Erimärkused ja soovitused

Vajalike ümberstruktureerimis- ja uuendusstrateegiate jaoks tugeva aluse loomiseks taotleb EMSK meetmete võtmist nii liikmesriikide kui ka Euroopa tasandil:

4.1 Meetmed liikmesriikide tasandil

4.1.1 Riiklike ja piirkondlike aruannete koostamine olukorra kohta

Esmalt on vaja teostada piirkonna olukorra täpne analüüs. Komisjonil palutakse lasta regulaarselt koostada vastavad aruanded olukorra kohta ELi erinevates liikmesriikides, need peaksid sisaldama ka andmeid eakate inimeste tegutsemispotentsiaali kohta.

4.1.2 Teabematerjali esitamine ja levitamine

EMSK peab oluliseks, et asjaomane teave, teadmised ja kogemused, sealhulgas teadusuuringute senised ja uued tulemused esitatakse kasutamiseks vastavatele asutustele, huvitatud avalikkusele ning eakatele inimestele endile. Eelkõige tuleb teadusuuringute tulemusi vahendada paremini teaduse, poliitika ja kasutajate vahel (eakad inimesed ja nende esindajad).

4.1.3 Liikmesriikide olemasolevate kogemuste analüüsimine ja seostamine

EMSK kutsub üles koondama, võrdlema piirkondlikul tasandil kogutud kogemusi ning kontrollima, kas neid on võimalik siduda teiste valdkondadega ning kasutada teistes piirkondades. Eesmärk on koostada näidete kogu parimatest tavadest ⁽³⁵⁾.

4.1.4 Vanadusele uue maine kujundamine

Vananevas ühiskonnas ei ole enam võimalik käsitleda inimesi passiivsetena, niipea kui nad on tööelust lahkunud. Sellega seoses on vaja muuta mõtteviisi kõikidel tasanditel (poliitika, majandus, ühiskond). Eelkõige liikmesriikidel ja piirkondadel on võimalik käivitada regulaarselt **aktiivse vananemise teemat edendavaid kampaaniaid**.

4.1.5 EMSK teeb ettepaneku algatada **Euroopa meediakampaania**, mis aitaks kaasa vanadusele sellise maine kujunemisele, mis tunnustab eakate inimeste (sealhulgas eakate sisserändajate) panust ühiskondlikku ellu ja vanaduse väärrikust.

⁽³⁵⁾ Nt Walesis on eakate inimestega tegelev põhiseaduslik volinik, kes laste küsimustega tegeleva voliniku kogemuste põhjal jälgib poliitikat ja õigusakte ning toetab ja tellib uuringuid.

4.2 Meetmed Euroopa tasandil

4.2.1 **Täiendava ekspertrühma „Vananemine“** moodustamine Euroopa Komisjoni rahvastikuküsimusi käsitleva ekspertrühma raames.

4.2.2 Euroopa Perede Liidu ⁽³⁶⁾ eeskujule tuginedes asutada **Euroopa allianss „Aktiivne elu vanemas eas“**, mille eesmärk on anda liikmesriikide kogemuste vahetamise kaudu impulsse aktiivseks vananemiseks ja edendada Euroopa Liidus koostööd ja vastastikust õppimist. Kõnealune allianss suudaks kõige paremini korraldada Euroopa konverentse ja seminare.

4.2.3 Euroopa Vananemisuuringute Keskuse asutamine

Olukorda ja kogemusi käsitlevatest aruannetest selgub, milliste sisuliste aspektide ja piirkondlike eripärade osas on veel vajadus teadusuuringute järele ⁽³⁷⁾. Sünteesimist, laialdasemat levitamist, poliitikasse kaasamist ja rakendamist nõuavad ka seniste teadusuuringute raamprogrammide tulemused ja statistilised andmed ⁽³⁸⁾. Olemasolevate statistiliste ja teiste oluliste teadmiste kogumite koondamiseks, integreerimiseks ja edasiarendamiseks oleks eriti sobiv luua Ameerika Ühendriikides loodud instituudi *National Institute on Ageing* eeskujul Euroopa Vananemisuuringute Keskus.

4.2.4 Erialadevahelise prioriteedi „Vananemine“ loomine teadusuuringute kaheksandas raamprogrammis

Eraldi eelarvega erialadevahelise prioriteedi „Vananemine“ lisamine teadusuuringute kaheksandasse raamprogrammi tagaks teadustegevuse koondamise.

4.2.5 Ühise Euroopa internetiportaali loomine

Kõnealusel portaalis tuleks avalikkusele — eelkõige eakatele inimestele — kättesaadavaks teha eri peadirektoraatide kõik vananemisega seotud olulised meetmed. Teabematerjalile peab olema võimalik juurde pääseda vastavate linkide abil.

⁽³⁶⁾ Vt http://ec.europa.eu/employment_social/families/european-alliance-for-families-de.html

⁽³⁷⁾ Vt EMSK arvamus „Komisjoni teatis nõukogule, Euroopa Parlamendile, Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ja Regioonide Komiteele — Euroopa teadusruum“, ELT C 204, 18.7.2000.

⁽³⁸⁾ Kuuenda teadusuuringute raamprogrammi soovitus. Vt EMSK 15. septembri 2004. aasta arvamus „Teadusuuringute vajadus demograafilise arengu kontekstis“, raportöör: Renate HEINISCH, ELT C 74, 23.3.2005.

4.2.6 Kohalike, piirkondlike ja riiklike internetiportalide loomine Euroopa internetiportalist lähtudes

4.2.7 Demograafilise fondi toetamine struktuuri-fondide raames ⁽³⁹⁾

Euroopa demograafiline fond peab kahaneva elanike arvuga piirkondade iseäranis ebakindlat olukorda arvesse võttes abistama eelkõige maapiirkondi ja keskmisest madalamate majanduskasvunäitajatega piirkondi ning edendama häid algatusi.

4.2.8 Uute prioriteetide **lisamine elukestva õppe programmi**, et võimaldada tugiisikute koolitamist, kes abistaksid üleminekul ühelt eluetapilt teisele.

4.3 Esitatud meetmete alusel on võimalik välja töötada tegutsemissoovitusi käsitlevad vajadustele vastavad kavad ja poliitilised meetmed. EMSK palub komisjonil võtta käesolevas arvamuses esitatud ettepanekud arvesse kavandatavas teatises.

Brüssel, 18. september 2008

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee

president

Dimitris DIMITRIADIS

⁽³⁹⁾ Vt Euroopa Nõukogu määrus (EÜ) nr 1083/2006, 11. juuli 2006, millega nähakse ette üldsätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfondi ja Ühtekuuluvusfondi kohta ning tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1260/1999. Vt ka EMSK 13. detsembri 2007. aasta arvamus „Neljas aruanne majandusliku ja sotsiaalse ühtekuuluvuse kohta”, raportöör Olivier DERRUINE, ELT C 120, 16.5.2008.